

Pere Coromines
Semblança biogràfica

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES, LVII

Pere Coromines
Semblança biogràfica

Conferència pronunciada davant el Ple per
ALBERT BALCELLS
el dia 17 de desembre de 2012

BARCELONA
2013

Balcells, Albert

Pere Coromines : semblança biogràfica. – (Semblances biogràfiques ; 57)
A la coberta: Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica. – Bibliografia
ISBN 9788499651637
I. Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica II. Títol
III. Col·lecció: Semblances biogràfiques ; 57
1. Coromines, Pere, 1870-1939 2. Escriptors catalans – S. XX – Biografia
3. Polítics – Catalunya – Biografia
929Coromines, Pere

© Albert Balcells i González

© 2013, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: abril del 2013

Tiratge: 300 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-163-7

Dipòsit Legal: B-11262-2013

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

ORÍGENS I JOVENTUT FINS ALS PROCESSOS DE MONTJUÏC

Pere Coromines i Montanya va néixer a Barcelona el 1870 al carrer d'en Robador, on els seus pares tenien una carnisseria. Era molt excepcional en aquella època que el fill d'un menestral arribés a la universitat, però la capacitat del petit Pere Coromines i el suport inicial de dos dels seus mestres feren possible que hi arribés i que es llicenciés en dret el 1894.

La seva militància política el portà ben aviat, ja el 1892, a ser secretari del directori provincial del Partit Republicà Centralista de Nicolás Salmerón. Però el fracàs de la Unió Republicana el 1894 l'allunyà d'aquesta organització que jutjava massa moderada, alhora que entrava en el cercle modernista de la revista *L'Avens* i s'adscrivia, el 1896, a la colla del Foc Nou, composta de joves intel·lectuals que es posaven en contacte amb centres obrers incloent-hi els d'orientació anarquista. No fou l'únic intel·lectual que s'apropà als cercles llibertaris durant la crisi finisecular. A la revista *Ciencia Social*, al costat d'articles de Pere Coromines, en trobem d'Unamuno i de Dorado Montero enmig dels textos d'autors de clara adscripció anarquista, com Kropotkin, Malatesta o Malato.

El terrorisme i la repressió trencaren aquells ponts. La bomba contra el general Martínez Campos el setembre de 1893, la del Liceu de novembre de 1893 i la del carrer dels Canvis Nous contra la processó de Corpus de juliol de 1896 desencadenaren una repressió indiscriminada amb la detenció, entre molts altres, de Pere Coromines, que havia donat conferències davant d'obriers, alguns dels quals eren àcrates, sense que ell tingués res a veure amb les bombes ni les aprovés. Condemnat a mort amb vint-i-quatre processats més en el tenebrós procés de Montjuïc, s'aconseguí que la pena es reduís primer a vuit anys de presó i després a la de desterrament, que l'obligà a viure a Hendaia fins a l'amnistia de 1901. El testimoni de

la seva experiència es troba al seu primer llibre, *Les presons imaginàries*, obra publicada el 1899. El procés havia acabat amb cinc afusellaments de culpabilitat dubtosa, divuit condemnats a penes que anaven dels vint als deu anys de presó i seixanta-vuit foren absolts però expatriats. I Pere Coromines participà molt activament en la campanya de revisió del procés de Montjuïc, que mai no s'aconseguí.

En tornar a Barcelona, els recels de què es veia rodejat li aconsellaren anar a Madrid, on Pere Coromines visqué tres anys. Durant aquest temps, desenvolupà una intensa activitat com a col·laborador de diaris i revistes, es doctorà en dret, realitzà estudis aprofundits d'economia i conegué la que seria la seva esposa, la pedagoga Celestina Vigneaux, amb la qual es casaria el 1902 i amb la qual tindria vuit fills, un d'ells, el primogènit, el lingüista Joan Coromines.

Es pot dir que l'ambient de Madrid contribuï a convertir Pere Coromines en catalanista, a la vegada que a Barcelona, el 1901, el bipartidisme dinàstic era escombrat per sempre i es passava del caciquisme a la política de masses amb la competició entre la Lliga Regionalista i el republicanisme de Lerroux en un context de participació electoral que contrastava amb l'abstencionisme que Coromines havia conegut abans.

Coromines va traduir al català el discurs que llegí Francesc Pi i Margall com a president dels Jocs Florals de Barcelona de 1901. L'ancià Pi, que finalment girava els ulls vers el catalanisme, no havia oblidat, a Madrid, la seva llengua materna, però havia temut cometre incorreccions en una ocasió memorable com aquella.

ALT FUNCIONARI DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA I MEMBRE FUNDADOR DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Quan Coromines tornà a Barcelona el 1903 aconseguí ser nomenat cap del Negociat d'Ingressos i Despeses de l'Ajuntament de Barcelona. Des del 1904 Coromines troba el seu lloc al nou periòdic *El Poble Català* i després, el 1906, en un nou partit: el Centre Nacionalista Republicà. A l'Ajuntament, Coromines intervingué en la conversió del deute municipal de cara a la gran operació de l'obertura de la Via Laietana i en la concessió del servei municipal de tresoreria al Banc Hispanocolonial.

El 1907 Pere Coromines fou un dels vuit membres fundadors de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). En el seu nomenament tingué un paper decisiu Josep Pijoan. Fou l'únic membre d'esquerres entre els fundadors, llevat de Jaume Massó i Torrents, editor de *L'Avenç* i també afiliat al Centre Nacionalista Republicà, però sense la notorietat política de Coromines. La inclusió d'aquest darrer s'ha de situar no sols en el context del pluralisme relatiu que reclamava la nova institució acadèmica, sinó en el marc de la Solidaritat Catalana i de l'aliança de l'esquerra catalana amb la Lliga Regionalista. Gràcies als vots dels republicans solidaris, Prat de la Riba

havia arribat a la presidència de la Diputació en lloc d'un monàrquic dinàstic. En aquell moment Coromines tenia trenta-set anys. Fora de molts articles, alguns de volada, no comptava, des del punt de vista erudit, més que amb la seva tesi doctoral sobre *Las ideas jurídicas en el poema del Cid*. Li correspongué actuar com a tresorer del primer nucli de l'Institut d'Estudis Catalans, que era inicialment un centre d'estudis històrics. En l'àrea jurídica l'acompanyava una figura consagrada com Guillem M. de Brocà, historiador del dret civil català.

El 1908, Pere Coromines, anant més enllà de la seva condició de funcionari, intervingué en la redacció del pressupost extraordinari de cultura, que preveia la creació dels quatre primers grups escolars moderns municipals amb ensenyament del català. Un cop aprovat pel consistori, aquest pressupost extraordinari va ser derogat pel governador civil sota la pressió de la jerarquia eclesiàstica perquè establia que l'ensenyament del catecisme fos optatiu alhora que hi introduïa la coeducació. Aquell pressupost extraordinari de cultura també preveia una gran subvenció per a la biblioteca que estava creant l'IEC, la futura Biblioteca de Catalunya. Així doncs, comptar entre els membres de l'IEC amb un alt funcionari econòmic del municipi es demostrava molt útil a l'Institut, malgrat el naufragi final d'aquell projecte, un fet que obligà a dependre només de la subvenció de la Diputació per a les primeres grans adquisicions de la Biblioteca.

El 1908 Coromines publicava el seu llibre més famós: *La vida austera*, un assaig d'ètica sense base religiosa, que fou condemnat per una jerarquia que no estava disposada a acceptar més moral que la que tingués darrere l'autoritat divina interpretada per l'Església. Aquest llibre fou un èxit amb tres edicions successives en català fins al 1911 —la tercera fou de 4.300 exemplars—, i conegué versions en castellà (1916), en francès (1923) i en italià (1925). El 2010 encara se n'ha fet una reedició en català.¹

DE LA SETMANA TRÀGICA A LA DIRECCIÓ DE L'ESQUERRA CATALANA

La Setmana Tràgica, el juliol de 1909, consumà una ruptura política que afectà Pere Coromines. No li fou fàcil que el traguessin de la llista de sospitosos. El

1. La reflexió de l'autor es mou entre la vivència de la immortalitat pròpia dels moments de plenitud de l'existència i la certesa de la mort, una certesa de la qual no s'ha de fugir, però que no ha de devaluar la vida, sinó tot el contrari. «Per afrontar magnànimament la mort, no cal rebaixar les generoses delícies de la vida.» Coromines rebutja, de passada, l'espiritisme, que aleshores estava en boga. Deixa de banda l'estoïcisme i l'epicureisme per a referir-se a experiències personals, com la memòria del seu pare. L'autor no amaga la distància que el separa del catolicisme, però la seva posició és ponderada i el respecte per la figura de Jesús hi és present. La moral equilibrada de Coromines no es troba en oposició a la cristiana, però no creu en la vida després de la mort i d'aquí la condemna eclesiàstica. Potser la part del llibre que s'allunya de la moral social actual és la referent a l'educació al si de la família i dels rols de gènere dels pares en relació amb els fills.

diari *El Poble Català* va ser suspès fins al novembre. Es trencà la Solidaritat Catalana, que abans ja agonitzava. La Lliga Regionalista virà cap a la dreta. A la Diputació, Prat de la Riba substituï el suport dels republicans catalanistes pel dels monàrquics.

Quan va caure Maura i s'acabà la repressió, els tres grups republicans solidaris marxaren vers la seva fusió en la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR) i Pere Coromines va ser elegit per a liderar el nou partit i dirigir alhora el diari *El Poble Català*. Va sortir diputat a Corts per Barcelona a les eleccions generals de 1910 i revalidà aquest lloc als comicis de 1914 i fins al 1916. Coromines decidí deixar el seu lloc de funcionari a l'Ajuntament de Barcelona per a llançar-se de ple a l'activitat política.

Però la nova esquerra catalana unificada no aconseguiria obrir-se pas entre la Lliga Regionalista i el Partit Radical de Lerroux. Republicanitzar el catalanisme i catalanitzar el republicanisme es demostraria una empresa superior a la capacitat d'un partit mai realment unificat, fluctuant i sense unes clientele tan clares i segures com les dels seus rivals. Massa assenyada per a fer-se amb l'electorat obrer del lerrouxisme i massa republicana per a fer-se amb el de la Lliga, la UFNR entrà en declivi després d'uns inicis esperançadors. La culpa no fou de Pere Coromines, però tampoc no era el líder escaient en aquelles condicions tan difícils. No estava disposat a renunciar a la seva vocació literària i als seus estudis d'economia per a convertir-se de debò en un polític professional amb dedicació exclusiva, com Cambó o Lerroux. Les crítiques dins del seu propi partit el treien de polleguera.

El descens progressiu dels dos partits republicans a Barcelona aconsellava una aliança enfront de la Lliga Regionalista. Fou el pacte de Sant Gervasi de cara a les eleccions generals d'abril de 1914. Superant la seva repugnància, Pere Coromines es llançà a defensar tenaçment l'aliança amb els lerrouxistes. Va ser un desastre i confirmà l'ascens de la Lliga, que va vèncer la coalició republicana a Barcelona. La desfeta confirmà la irremissible decadència i descomposició del partit de Coromines, un partit que desapareixeria dos anys després. Abans s'havia produït la dimissió del seu líder. Coromines s'apartaria de la política durant quinze llargs anys. Deixava la política activa amb una sensació íntima d'alliberament per a dedicar-se a l'advocacia, a la literatura i a l'assessorament financer.

AL SERVEI DE LA MANCOMUNITAT. UN MODERNISTA CONVERTIT EN NOUCENTISTA

El 1911 el marasme polític en què havia quedat el catalanisme després de la Setmana Tràgica havia començat a superar-se amb la campanya per a aconseguir la Mancomunitat com a federació de les quatre diputacions catalanes, i Pere Coromines es llançà de ple a la seva consecució amb tota la lleialtat patriòtica, malgrat

que era previsible que la Lliga seria la gran beneficiària del projecte.² Perquè la Mancomunitat corresponia a l'estratègia gradualista de la Lliga d'aconseguir l'autonomia sense posar en perill la monarquia, i no a la tesi de la UFNR que l'autonomia catalana no era possible més que amb república a Espanya. L'estratègia regionalista era l'única plausible atès que la república era aleshores improbable a Espanya i els republicans espanyols no eren en realitat ni federalistes ni autonomistes. Així fou com la Lliga recuperà l'hegemonia dins del moviment catalanista.

El 1911 l'Institut d'Estudis Catalans s'havia ampliat amb dues noves seccions: la de Ciències i la Filològica. I Pere Coromines passà a la Secció de Ciències, que incloïa les ciències socials. Compartia amb Eugeni d'Ors, secretari a la vegada de la Secció i de tot l'Institut, l'àrea de les ciències morals, com es deia aleshores, dins d'una secció composta de biòlegs i físics.

El 1913 Pere Coromines no sols formà part de la comissió de les *Normes ortogràfiques* sinó que va escriure el pròleg d'aquestes. Enfront dels dubtes d'altres membres, ell era conseqüent amb la seva juvenil adscripció a *L'Avens*, on el seu amic Pompeu Fabra havia formulat el seu primer projecte.

També l'any 1911 va ser l'any de la publicació per Eugeni d'Ors de *L'Almanach dels noucentistes* i Pere Coromines va ser-hi inclòs amb un article sobre la ciutat com a ideal, un tema molt estimat pel noucentisme: el de Catalunya-ciutat. Coromines va ser un cas excepcional d'intel·lectual modernista que fou adoptat pels noucentistes, que tendien a marginar els modernistes, molts dels quals estaven en plena producció. Mentre que els modernistes, atesa la manca d'institucions vertebradores, havien hagut d'actuar a manera de franc-tiradors, temptats pels radicalismes, els noucentistes, en canvi, aspiraven a actuar des del poder i amb una xarxa institucional al darrere, cosa que els oferí la Mancomunitat a partir de 1914 però que ja s'havia començat a dibuixar abans. I Coromines no volia quedar al marge d'aquest procés. La seva pertinença a l'Institut d'Estudis Catalans era una primera garantia, igual que passava amb Jaume Massó i Torrents, el director de *L'Avens*, una revista que havia estat un aparador del modernisme. L'any següent d'aparèixer l'*Almanach dels noucentistes*, Coromines escrigué un pròleg substancial per a la *Història dels moviments nacionalistes*, de Rovira i Virgili, editada el 1912.

En esclatar la Primera Guerra Mundial, Coromines, que era encara diputat a Corts, formà part de la comissió que demanà al poder central un paquet de mesures per a evitar el col·lapse econòmic.

Per al VII Curs internacional d'expansió comercial a Barcelona, el 1915, publicà el seu estudi en francès *La banque et la monnaie*.

2. *Les mancomunitats al Congrés espanyol, conferència donada a la Sala Imperi el dia 14 de juliol de 1912, Barcelona, 1912.*

Coromines fou un fervent francòfil i formà part del grup d'intel·lectuals i polítics que visità Perpinyà el 1916 en senyal de solidaritat amb França.³

Quan es va veure que la guerra i la neutralitat espanyola eren una ocasió per a l'economia catalana malgrat la inflació, Coromines formà part destacada de la comissió que encapçalà la campanya per aconseguir una zona franca al port de Barcelona a fi d'atreure el tràfic marítim i abaratir els preus de les importacions de primeres matèries. Va publicar un opuscle sobre el tema.⁴

En crear la Mancomunitat l'Escola d'Alts Estudis Comercials, el 1918, es reservà a Coromines la càtedra de moneda, banca i borsa, al costat d'economistes com Manuel Reventós, Miquel Vidal i Guardiola i Josep M. Tallada. L'Escola d'Alts Estudis Comercials cobria el paper d'una facultat universitària de ciències econòmiques i empresarials, inexistent a Barcelona.

Coromines no havia abandonat els seus contactes amb el centre d'Espanya. L'elit intel·lectual de Madrid era més receptiva que no pas avui a la contribució dels catalans, i la Residencia de Estudiantes publicà, el 1917, la seva conferència *Del sentimiento de la riqueza en Castilla*.

Quan, tot just acabada la guerra a Europa, tingué lloc la gran campanya autonomista de finals de 1918 i principis de 1919, Coromines va ser cridat, encara que ja no era diputat, a formar part de la comissió extraparlamentària que havia de negociar la qüestió. La seva presència pública no desaparegué durant els seus anys d'allunyament de les responsabilitats polítiques. La campanya autonomista acabà en fracàs per la negativa de les Corts a tenir en consideració el projecte de la Mancomunitat i també per la lluita de classes a Barcelona, que féu inviable la reconstrucció d'un front autonomista.

Abans i després de la seva incorporació a la càtedra de l'Escola d'Alts Estudis Comercials, Coromines veié progressar el seu bufet; salvà la mutualitat denominada L'Amic del Poble Català (que no tenia res a veure amb el diari);⁵ esdevingué assessor de l'empresa d'Emili Riu per a explotar els recursos hidroelèctrics de la Vall d'Aran; intervingué en la creació de la Caixa de Crèdit Comunal de la Mancomunitat per a finançar millores dels serveis dels municipis catalans; col·laborà amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i participà, el 1920, en la constitució del Banc de Catalunya, que arribaria a tenir seixanta-quatre oficines, una d'elles a París. Els primers anys del Banc, Coromines fou el secretari del seu Consell d'Administració.

Allunyat de la política activa, Coromines no abandonà la reflexió en aquest àmbit i el 1921 publicà *Cartes d'un visionari sobre la monarquia i la república*. A la

3. *Per amor de la França amb versions castellana i francesa*, Barcelona, L'Avenç, 1914.

4. *Las zonas neutrales como instrumento de economía nacional*, Madrid, 1915.

5. *Método para elevar las pensiones*, Barcelona, 1913.

vegada, davant del caos econòmic de la postguerra, edità el seu opuscle *Condiciones para el restablecimiento de una moneda estable en el cambio internacional*.

L'any 1920, a l'Institut d'Estudis Catalans, Coromines va ser un dels dos únics membres —l'altre fou Nicolau d'Olwer— que s'oposaren a la destitució d'Eugeni d'Ors com a secretari general i a la seva exclusió de fet de la institució, després de la caiguda de Xènius com a director general d'instrucció pública de la Mancomunitat. Fou un signe de la independència de Coromines, malgrat trobar-se identificat amb la Mancomunitat, que ja estava presidida, des del 1917, per Puig i Cadafalch, que alhora era president de la Secció Històrico-Arqueològica i de tot l'Institut d'Estudis Catalans cada primer quadrimestre. D'aquesta època és un discurs de Coromines de 1921 a l'Institut d'Estudis Catalans: *La sobirania de les persones polítiques*. Coromines partia de l'Atenes clàssica, un tret molt noucentista.

SOTA LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA

La dictadura de Primo de Rivera posà fi a la tasca mancomunada amb la qual Coromines s'identificava. El 1924, davant de la supressió del Laboratori de Psicologia Experimental, de l'Escola d'Administració Pública, d'una inspecció de l'Institut d'Estudis Catalans que anunciava la interrupció de la subvenció pública i davant de l'amenaça que planava sobre el català com a llengua de docència a les escoles de la Mancomunitat, cent quaranta professors d'aquestes formularen una protesta que els costà l'acomiadament. Pere Coromines, després d'intentar una conciliació sense haver signat ell l'escrit que havia motivat l'expulsió, decidí dimitir també. La Mancomunitat fou liquidada el 1925. Coromines no recuperaria la càtedra a l'Escola d'Alts Estudis Comercials fins al 1930, després de la caiguda de Primo de Rivera.

Durant aquell règim d'excepció, Coromines mantingué la seva presència pública. El 1927 el Foment del Treball Nacional de Barcelona li demana una conferència que es publicà en castellà amb l'advertència que havia estat pronunciada en català: *Fenómenos de crisis y de decadencia en la situación actual de nuestro país*. Òbviament, aquesta dissertació contrastava amb l'eufòria dels denominats *feliços vint*.

El 1928 Coromines va ser elegit president de l'Ateneu Barcelonès, quan aquesta institució es trobava afectada per les restriccions de les autoritats dictatorials, per la supressió de la subvenció pública i per la pèrdua de socis, molts dels quals jutjaven massa prudent la direcció adoptada per l'entitat.⁶ Pere Coromines volia preservar l'Ateneu i evitar les represàlies governatives que una oposició decidida havia costat a l'Ateneu de Madrid i al Col·legi d'Advocats de Barcelona. En qualse-

6. El seu discurs inaugural del curs 1928-1929 es titulà *L'esperit de finesa*. L'any 1930 l'Ateneu Barcelonès també edità el cicle *Conferències filosòfiques professades durant l'exercici 1928-1929*, un cicle que ell organitzà i en el qual intervingué.

vol cas, el nou president de l'Ateneu Barcelonès tampoc no volia perdre la dignitat. Ho aconseguí. Va ser reelegit el 1929. Quan el general Milans del Bosch, governador de Barcelona, li exigí que el discurs presidencial d'inauguració del curs fos en castellà, Coromines pronuncià la primera part protocol·lària en castellà i el discurs pròpiament dit, en català.

És destacable el significat del seu segon discurs presidencial: *Una revisió de valors del dinovè segle*. Fou un tema al qual tornà el 1935 amb *La Catalunya del segle dinovè*. En un moment en què el segle XIX estava massa proper i era denigrat, Coromines fou dels que compregueren que era imprescindible tenir una interpretació equànime de la història contemporània del país, fins aleshores molt poc estudiada. No estava sol. El 1928 Rovira i Virgili publicava *Els grans catalans del vuit-cents*. Tanmateix, el punt de vista de tots dos no podia deixar de ser el propi d'uns catalanistes noucentistes amb un sentiment de superioritat envers el segle anterior. Coromines continuà la línia iniciada de revisió històrica amb *Estudis carlins*. Ferran de Sagarra, membre de l'IEC, també seria un pioner en l'estudi del tema amb un llibre sobre la Primera Guerra Carlina a Catalunya, publicat el 1935.

El 21 de març de 1930, dos mesos després de la caiguda de Primo de Rivera, Coromines, a l'Ateneu, saludava, amb un discurs ple de contingut, els intel·lectuals castellans que foren homenatjats a Barcelona per haver defensat la llengua catalana el 1924.

Coromines realitzà un periple per Cuba i els Estats Units pronunciant conferències, i quan tornà se li dedicà un banquet d'homenatge a Barcelona el gener de 1931. Una foto de l'acte ens el mostra amb Pompeu Fabra a la seva dreta i Josep Maria de Sagarra a la seva esquerra. Un mes abans de les transcendents eleccions locals del 12 d'abril de 1931 pronuncià una conferència que tingué ressonància: «Apologia de Barcelona. El que hem de fer de la ciutat».

EL RETORN A LA POLÍTICA

La proclamació de la República i el Govern provisional de la Generalitat amb el compromís ferm d'un estatut d'autonomia representaren la instauració del marc idoni per a Coromines i per als catalanistes republicans que havien fracassat durant els dos primers decennis del segle. I això comportà el retorn de Coromines a l'activitat política, no sense que abans hagués de lamentar la suspensió de pagaments del Banc de Catalunya, que ell tractà inútilment de salvar, tot i que se n'havia allunyat per disconformitat amb la participació del Banc en empreses creades per la dictadura, com la CAMPSA, origen de la caiguda del Banc.

Pere Coromines formà part de la comissió redactora de l'Estatut de Núria el juliol de 1931. Sortí diputat a les Corts constituents, encara com a independent, dins de la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) per la circums-

cripció de Lleida. Pronuncià conferències a Madrid en defensa de l'Estatut català. Ingressà formalment a ERC el 1932 amb altres republicans catalanistes històrics i fou elegit diputat del Parlament de Catalunya el novembre d'aquest any.

PRESIDENT DE LA SECCIÓ DE CIÈNCIES DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Abans de tot això, el gener de 1931, havia estat elegit president de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, en substitució de l'entomòleg Bofill i Pichot i, per tant, Coromines era també president rotatiu de tot l'Institut cada segon quadrimestre. Formà part de la subsecció de ciències morals en companyia de Jaume Serra i Húnter, primer rector elegit democràticament pel claustre de la Universitat de Barcelona. Coromines dirigí la col·lecció «Biblioteca Filosòfica», de la qual sortiren dos títols i fomentà altres projectes que la guerra truncaria.

A la Secció de Ciències assumí la reincorporació d'Esteve Terradas, quan aquest perdé la direcció general de la Telefònica i la càtedra que se li havia creat a Madrid en temps de la dictadura. La reincorporació d'Esteve Terradas fou positiva per a l'Institut d'Estudis Catalans però tingué, el 1931, el cost de l'allunyament de Ramon Jardí, col·laborador d'Eduard Fontserè al Servei Meteorològic i membre adjunt de l'Institut en lloc de Terradas a partir de 1926. Jardí dimití frustrat. Tant Terradas com Jardí serien dos dels catedràtics oposats al Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona el 1934. Coromines també féu seva la proposta de divisió de la Secció de Ciències en dues: una de ciències naturals i físicomatemàtiques i una altra de ciències polítiques i morals, però aquesta reforma no s'arribà a portar al Ple de l'Institut.

Cal remarcar la bona entesa entre Puig i Cadafalch i Pere Coromines en benefici de l'Institut durant el quinquenni republicà, malgrat pertànyer a dos partits polítics enfrontats: la Lliga i ERC. I això era molt meritori en un clima d'exacerbació de les passions polítiques com aquell. Fins i tot tractaren de comú acord, el 1935, de promoure sense èxit una conciliació entre el professorat de la Universitat, cada vegada més dividit políticament. Tots dos —Puig i Coromines— amb Pompeu Fabra al capdavant de la Secció Filològica formaren un tercet molt positiu per a la nostra institució fins al 1936, abans que Puig i Cadafalch es veiés obligat a exiliar-se.

CONSELLER DE JUSTÍCIA I DRET DE LA GENERALITAT

Coromines va ser nomenat per Francesc Macià conseller de Justícia i Dret de la Generalitat el gener de 1933 en substitució de Pere Comes, del grup de *L'Opinió*, un sector enfrontat amb el president de la Generalitat. Encara que Coromines tenia onze anys menys que Macià, pertanyia a la mateixa generació política i l'entesa era fàcil. Tocà a Coromines posar en marxa les competències autonòmiques en matè-

ria d'administració de justícia i regular l'ús del català als tribunals.⁷ Però també havia de canalitzar la pugna entre els pagesos de la Unió de Rabassaires i els propietaris de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. No arribà a poder imposar una llei definitiva com la que seria la de contractes de conreu d'abril de 1934, però aquesta restà esbossada en una llei provisional que ell promulgà: la Llei de conflictes del camp, de 23 de juny de 1933, que creava unes comissions paritàries i regulava les revisions de contractes. Els pagesos que haguessin demanat la revisió de la renda a pagar al propietari podrien retenir la meitat de la part a entregar a l'amo. Això significava una revisió de les sentències pronunciades l'any abans pels jutges especials, que havien estat, en general, desfavorables als pagesos.⁸

El projecte de llei de contractes de conreu, considerat massa moderat pels rabassaires, era vist com a intolerable pels propietaris, i quan esdevingué llei del Parlament de Catalunya, l'abril de 1934, acabarien impugnant-la per mitjà de la presió de la Lliga Catalana de Cambó sobre el Govern de la República, que presentà un recurs davant del Tribunal de Garanties Constitucionals, que la derogà en bloc el juny de 1934.

Si Coromines no hagués topat amb la resistència del sector rabassaire més radical en contra del projecte i la llei s'hagués aprovat el 1933 i no el 1934, probablement el recurs no s'hauria arribat a presentar perquè el Govern de la República l'havia de vehicular i els governs de centreesquerra de 1933 no ho haurien fet. D'altra banda, el Tribunal de Garanties Constitucionals no començà a funcionar fins el 2 de setembre de 1933. En tal cas, hauria mancat un dels detonants de la revolta de la Generalitat el 6 d'octubre de 1934.

Després de la mort de Macià, a finals de 1933, el nou president elegit pel Parlament, Lluís Companys, nomenà conseller de Justícia i Dret Joan Lluhí i Vallescà, del grup dissident de *L'Opinió*, fill de Joaquim Lluhí i Rissech, amic de Coromines dels temps de la UFNR. Coromines deixava de formar part del Govern de la Generalitat, però se salvaria així del tràngol del 6 d'octubre de 1934 i de la presó.

Coromines formà part de la directiva d'ERC, que tractà de refer el partit, malmenès després de la revolta del 6 d'octubre de 1934 i de la suspensió de l'autonomia catalana durant el 1935.

GESTOR CULTURAL I NOVAMENT DIPUTAT A LES CORTS ESPANYOLES

L'activitat de Pere Coromines com a gestor cultural en l'àmbit museístic durant el període republicà va ser notable. El març de 1934 va ser nomenat president de la

7. «Decret que regula l'ús de la llengua catalana als tribunals» (11 setembre 1933).

8. El seu punt de vista es troba sintetitzat als discursos que reproduïx la seva obra completa, editada el 1972, amb el títol «La situació del camp l'any 1933».

Junta de Museus de Barcelona, en morir l'escultor Josep Llimona, el seu anterior president. Sota la presidència de Coromines es preparava la inauguració del Museu d'Art de Catalunya al Palau Nacional de l'Exposició Internacional de 1929, però l'acte s'hagué d'ajornar a causa dels Fets d'Octubre de 1934. Coromines, destituït, ni tan sols assistí a l'acte d'inauguració del Museu, celebrat el dia 11 de novembre de 1934, en absència del Govern de la Generalitat, que es trobava empresonat. Coromines recuperaria la presidència de la Junta de Museus el març de 1936.

Sortí diputat a Corts el febrer de 1936 pel Front d'Esquerres i fou elegit portaveu de la minoria d'ERC al parlament espanyol. Catalunya recuperà el seu Estatut i Companys tornà a la presidència de la Generalitat. El 30 de maig de 1936 Coromines es feia càrrec de la presidència del Consell d'Estat de la República. A més, formà part de la comissió organitzadora del Primer Congrés Jurídic Català, celebrat el maig de 1936 per a posar les bases de l'actualització del dret civil català consuetudinari, d'acord amb les competències legislatives del Parlament de Catalunya i els principis constitucionals, però les seves conclusions restarien oblidades a causa de la Guerra Civil.

COMISSARI GENERAL DE MUSEUS DE CATALUNYA DURANT LA GUERRA CIVIL

Malgrat els seus problemes de salut, Pere Coromines es féu càrrec de la Comissaria General de Museus de Catalunya, quan esclatà la Guerra Civil, amb la missió de salvar el patrimoni artístic i cultural del país enmig de l'anarquia inicial. Les obres del Museu d'Art de Catalunya van ser traslladades a Olot, atès el risc que comportava l'existència de defenses antiaèries a Montjuïc i la proximitat del castell.

Una part de les peces dipositades a Olot foren traslladades a París amb motiu de l'exposició al Jeu de Paume, titulada «L'art català del segle x al xv». Va tenir com a marc l'Exposició Internacional de París de 1937 i va ser un acte propagandístic per a aconseguir la solidaritat internacional amb la causa catalana i contrarestar el descrèdit causat pels excessos comesos pels incontrolats durant els primers temps de la Guerra Civil. El març de 1937 Pere Coromines pronuncià, a la Sorbona, una conferència sobre els orígens, l'esplendor i la decadència de l'art català de l'edat mitjana. També assistí a la xxxiii conferència de la Unió Interparlamentària aquell mateix 1937.

Pere Coromines formà part de la Institució de les Lletres Catalanes, creada per la Generalitat el setembre de 1937, un cop es va assegurar que la nova entitat no competia globalment amb l'Institut d'Estudis Catalans. El seu nom va ser inclòs en una llista de vint-i-sis contistes per a traduir i publicar a l'estranger una sèrie de cinquanta relats curts. Això indica el reconeixement de la seva vàlua literària.

A començaments d'octubre de 1937 va tenir lloc a la Llotja de València un dels pocs plens de les Corts republicanes durant la Guerra Civil. Pere Coromines hi

pronuncià el seu darrer discurs parlamentari com a portaveu d'ERC. Protestà per les insídies que circulaven per a desacreditar la Generalitat, rumors que atribuïen al Govern català gestions secretes per a una inversemblant pau, amb Franco per separat. Convé aclarir que aquells rumors falsos, en difondre la desconfiança en la lleialtat del Govern català, servien per a justificar la reducció de l'autonomia catalana que anava portant a terme el Govern de la República, que es traslladaria, a finals d'aquell mateix mes, a Barcelona.

El 6 de gener de 1938 Pere Coromines patí un atac d'hemiplegia que el deixà parcialment impedit i per a la seva recuperació hagué de ser traslladat a un sanatori als voltants de París. Encara féu un viatge a Barcelona per assistir a un plenari de les Corts i presidir el Consell d'Estat. Quan tornà a França presentia que començava el seu exili definitiu. Allí li arribà la notícia de la caiguda de Barcelona. A mitjan octubre de 1939 s'embarcà amb l'esposa i sis dels seus fills amb destí a l'Argentina. Mes i mig després moria a Buenos Aires a l'edat de seixanta-nou anys.

És conegut, sobretot, Pere Coromines com a polític, economista i moralista, però també dedicà moltes hores a la seva obra literària de creació. Va publicar novel·les com *Les dites i facècies de l'estrenu filantrop en Tomàs de Bajalta* (composta pels llibres *Silèn*, *Pigmalió* i *Prometeu*) o *Les llàgrimes de Sant Llorenç*; contes i narracions com els reculls *A recés dels tamarius* o *La mort d'en Joan Apòstol* o *El perfecte dandi i altres escrits*; llibres poètics com *Les hores d'amor serenes* o *Les termes de Meleagros*. Pel que fa als assaigs, a part dels llibres i opuscles ja esmentats, publicà *Jardins de Sant Pol*, *Les gràcies de l'Empordà*, *Estudis sobre el pensament filosòfic dels jueus espanyols durant l'edat mitjana*, *L'esperit de finesa*, *Elogi de la civilització catalana*, *L'individualisme català*, *Vida i mort dels barcelonins*, *Elogi del paisatge català* i *Vida d'en Pep de la Tenora*, una biografia d'en Pep Ventura, obra publicada el 1953 per la Barcino. Un treball curt d'història que convé recordar per oblidat és un article publicat el 1910: «La guerra dels pagesos de remensa. Una revolució social a Catalunya en el segle xv». Per a la Fundació Bernat Metge, Pere Coromines traduí al català comèdies de Publi Terenci Àfer.

LA MEMÒRIA D'UNA FIGURA IMPORTANT PER A LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE CATALUNYA

Des de finals dels anys seixanta i principis dels setanta, comptem amb un monument a la seva memòria: l'edició de la seva obra completa, tant de l'escrita en català com de la que redactà en castellà, juntament amb la publicació dels seus dietaris. A aquestes edicions s'han sumat diversos estudis històrics posteriors sobre el personatge.

El 1997, per disposició del lingüista Joan Coromines, es creà la Fundació que porta el nom del seu pare, a qui venerava. La Fundació té, des del 2006, la seva seu

a la casa que havia estat la residència d'estiueig de Pere Coromines i la seva família a Sant Pol de Mar.

El fons Pere Coromines, dipositat a la Biblioteca de Catalunya i acuradament catalogat, permet que, en el futur, es pugui ampliar el nostre coneixement de l'activitat en camps molt diversos d'una figura clau i molt representativa de la vida cultural i política de la Catalunya contemporània.

BIBLIOGRAFIA

- COROMINES, Pere. *Obres completes*. Barcelona: Selecta, 1972.
- *Dietaris i records*. Ed. a cura de Max Cahner i Joan Coromines. Vol. I: *Els anys de joventut i el procés de Montjuïc*. Vol. II: *De la Solidaritat al 14 d'abril*. Vol. III: *La República i la Guerra Civil*. Barcelona: Curial, 1974-1975.
- *Obra completa en castellano*. Madrid: Gredos, 1975.
- *Apologia de Barcelona i altres escrits*. Ed. a cura d'Àngel Duarte. Barcelona: La Magrana: Diputació de Barcelona, 1989. (Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català)
- *La mort austera*. Pròleg de Carles Duarte. Barcelona: Acontravent, 2010.
- DUARTE, Àngel. *Pere Coromines: Del republicanisme als cercles llibertaris, 1888-1896*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.
- «El combat per l'ideal. Pere Coromines, nacionalista i republicà». *Serra d'Or*, núm. 361 (1990).
- Epistolari Pere Coromines & Joan Coromines*. Barcelona: Fundació Pere Coromines, 2006.
- IZQUIERDO, Santiago. *Pere Coromines, 1870-1939*. Catarroja; Barcelona: Afers, 2001. [XV Premi Ferran Soldevila de Biografia, Memòries i Estudis Històrics]
- POUS I PAGÈS, Josep. *Pere Coromines i el seu temps*. Barcelona: Edicions 62, 1969.

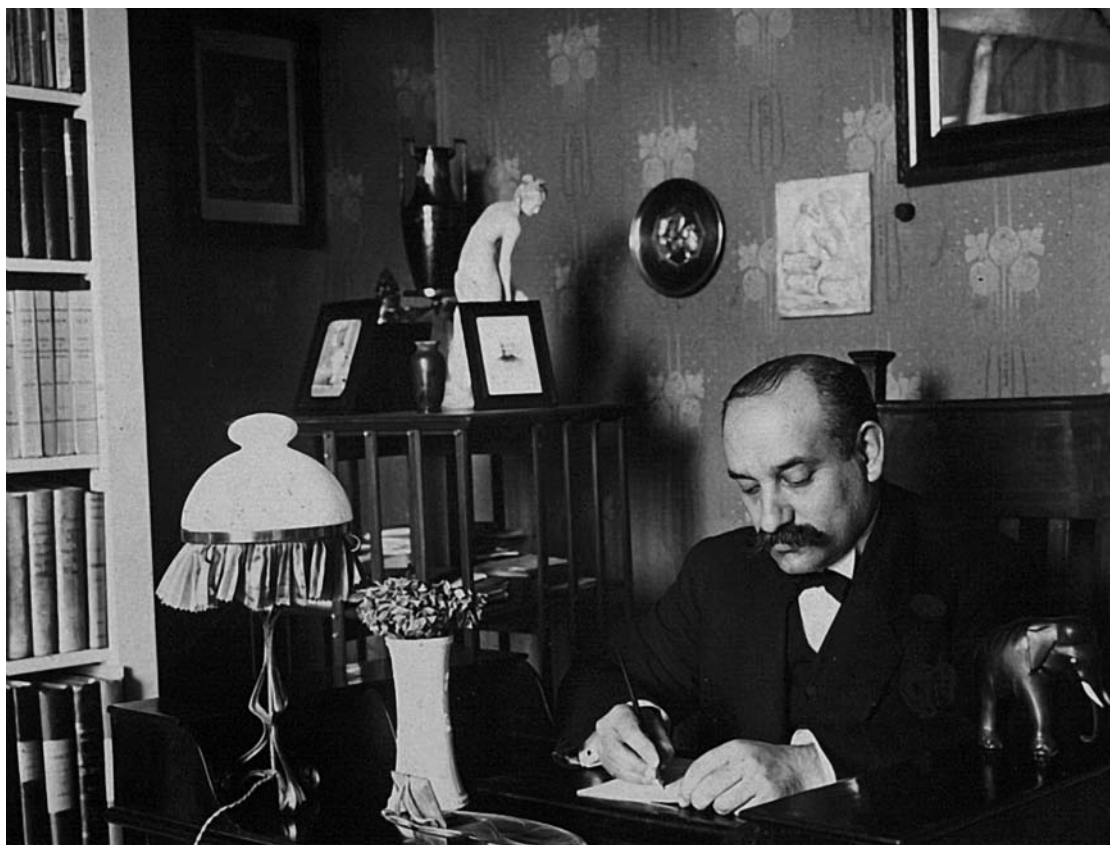
Pere Coromines segons un retrat de Ramon Casas
(c. 1900). (Casa Museu Prat de la Riba de Castellterçol.)

Retrat de Pere Coromines. (Fundació Pere Coromines.)

Pere Coromines i Celestina Vigneaux en la fotografia de noces (1902).
(Fundació Pere Coromines.)

Pere Coromines al seu despatx (7 de febrer de 1913). (Biblioteca de Catalunya.)

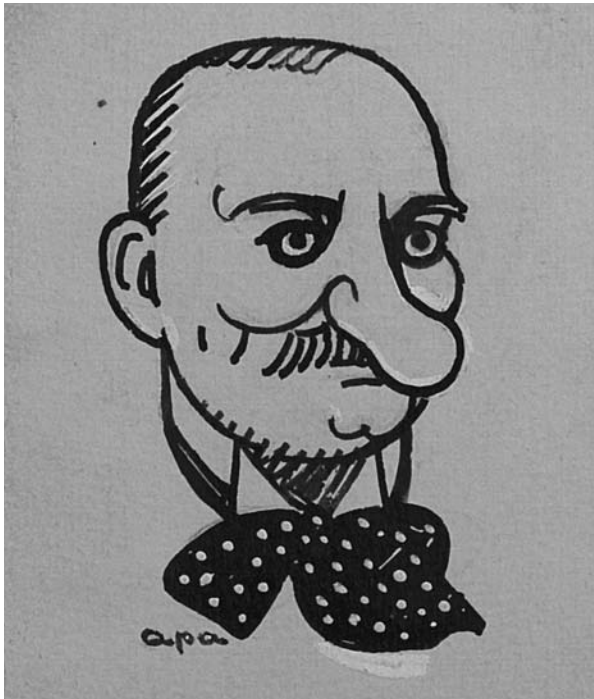
Visita del president del Govern espanyol Eduardo Dato el 1915 a la Biblioteca de Catalunya i a l'IEC. D'esquerra a dreta: Pere Coromines, Enric Prat de la Riba, Eduardo Dato, Josep Puig i Cadafalch, Antoni Rubió i Lluch, Barangó (periodista), Pompeu Fabra, Miquel Àngel Fargas i Ferran Soldevila. (Arxiu Nacional de Catalunya. Fons Brangulí.)

Retrat de la família Coromines-Vigneaux. A l'esquerra de Pere Coromines, el seu fill Joan Coromines (maig de 1919). (Fundació Pere Coromines.)

Pere Coromines, al centre, parlant a la mutualitat l'Amical del Poble Català (c. 1920). (Biblioteca de Catalunya.)

Pere Coromines segons una caricatura d'*Apa* (Feliu Elies).
(Biblioteca de Catalunya.)

Pere Coromines en un retrat de 1930.
(Ajuntament de Pineda de Mar.)

Lluïsa Denís, esposa de Santiago Rusiñol, Pere Coromines, Santiago Rusiñol i el compositor Amadeu Vives al Cau Ferrat de Sitges (24 de març de 1930). (Fundació Pere Coromines.)

Homenatge a Pere Coromines en retornar d'Amèrica, el 1931. Primera fila, d'esquerra a dreta: Santos, personatge no indentificat, Amadeu Vives, Francesc Pujols, Pompeu Fabra, Pere Coromines, Josep M. de Sagarra, Josep Pla, personatge no identificat i Joan Estelrich; segona fila a la dreta, Joaquim Borralleres, Massanès, Josep Vives; tercera fila, al mig, Joaquim Casas-Carbó, a la dreta, Eduard Ragasol i Joaquim Xirau. (Fundació Pere Coromines.)

Pere Coromines, dret a l'esquerra, a la conferència «Apologia de Barcelona» (14 de març de 1931).
(Biblioteca de Catalunya.)

Pere Coromines assegut a l'esquerra del president Macià a Solsona (24 de juny de 1931).
(Biblioteca de Catalunya.)

Pere Coromines, conseller de Justícia de la Generalitat (1933). (Biblioteca de Catalunya.)

Pere Coromines i Lluís Companys (1 de març de 1936). (Arxiu Nacional de Catalunya. Fons Brangulí.)

Fundació Pere Coromines a Sant Pol de Mar. Antiga casa d'estiueig de la família de Pere Coromines.

LLISTA DE MEMBRES DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS AMB UNA BIOGRAFIA PUBLICADA
A LA COL·LECCIÓ «SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES»

ALCOVER I SUREDA, Antoni M.	(1862-1932)
ALÒS-MONER I DE DOU, Ramon d'	(1885-1939)
ALSINA I BOFILL, Josep	(1904-1993)
ANGLADA I D'ABADAL, M. Àngels	(1930-1999)
ARAMON I SERRA, Ramon	(1907-2000)
BASTARDAS I PARERA, Joan	(1919-2009)
BATALLER I CALATAYUD, Josep Ramon	(1890-1962)
BOFILL I PICHOT, Josep M.	(1860-1938)
BOLÒS I CAPDEVILA, Oriol de	(1924-2007)
BROCÀ I DE MONTAGUT, Guillem M. de	(1850-1918)
CARIA, Rafael	(1941-2008)
CARNER I PUIG-ORIOI, Josep	(1884-1970)
CARRERAS I ARTAU, Joaquim	(1894-1968)
CASACUBERTA I ROGER, Josep M. de	(1897-1985)
CASASSAS I SIMÓ, Enric	(1920-2000)
CERVERA I ASTOR, Leandre	(1891-1964)
CLASCAR I SANOU, Frederic	(1873-1919)
COLOMER I POUS, Eusebi	(1923-1997)
COROMINES I MONTANYA, Pere	(1870-1939)
DOMINGO I SANJUÁN, Pere	(1896-1979)
DURAN I SANPERE, Agustí	(1887-1975)
ESTEVE I SUBIRANA, Antoni	(1902-1979)
FABRA I POCH, Pompeu	(1868-1948)
FARGAS I ROCA, Miquel A.	(1858-1916)
FOLCH I TORRES, Joaquim	(1886-1963)
FONT I QUER, Pius	(1888-1964)
FONTSERÈ I RIBA, Eduard	(1870-1970)
GUIMERÀ I JORGE, Àngel	(1845-1924)
MARAGALL I GORINA, Joan	(1860-1911)
MARGALEF I LÓPEZ, Ramon	(1919-2004)
MARTORELL I TRABAL, Francesc	(1887-1935)
MIRET I SANS, Joaquim	(1858-1919)
MOLL I CASASNOVAS, Francesc de Borja	(1903-1991)
NICOLAU D'OLWER, Lluís	(1888-1961)
OLIVER I TOLRÀ, Miquel dels Sants	(1864-1920)
PI I SUNYER, August	(1879-1965)
PIJOAN I SOTERAS, Josep	(1881-1963)
PRAT DE LA RIBA I SARRÀ, Enric	(1870-1917)
PUIG I CADAFALCH, Josep	(1867-1956)
ROCA-PONS, Josep	(1914-2000)

RUBIÓ I BALAGUER, Jordi	(1887-1982)
RUBIÓ I LLUCH, Antoni	(1856-1937)
RUYRA I OMS, Joaquim	(1858-1939)
SAGARRA I DE SISCAR, Ferran de	(1853-1939)
SARDÀ I DEXEUS, Joan	(1910-1995)
SARSANEDAS I VIVES, Jordi	(1924-2006)
SEGALÀ I ESTALELLA, Lluís	(1873-1938)
SERRA I HÚNTER, Jaume	(1878-1943)
SOLÉ I SABARÍS, Lluís	(1908-1985)
TEIXIDOR I BATLLE, Josep	(1920-1989)
TERRADAS I ILLA, Esteve	(1883-1950)
TRIAS I FARGAS, Ramon	(1922-1989)
TRUETA I RASPALL, Josep	(1897-1977)
TURRÓ I DARDER, Ramon	(1854-1926)
VALLS I TABERNER, Ferran	(1888-1942)
VILA I DINARÈS, Pau	(1881-1980)
VILLANGÓMEZ I LLOBET, Marià	(1913-2002)

SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES

Títols publicats

- [1] Manuel RIBAS i PIERA, *Josep Puig i Cadafalch, cofundador i membre il·lustre de l'IEC* (1996)
- [2] Josep M. CAMARASA, *Ramon Turró, un modernista al laboratori* (1997)
- [3] Josep CARRERAS, *August Pi i Sunyer. Semblança biogràfica* (1998)
- [4] Manuel SUBIRÀ, *Pere Domingo. Semblança biogràfica* (1998)
- [5] Albert BALCELLS, *Enric Prat de la Riba i l'Institut d'Estudis Catalans* (1998)
- [6] Oriol CASASSAS, *Miquel A. Fargas i Roca i els nous horitzons* (1999)
- [7] Xavier BARRAL, *Josep Pijoan. Del salvament del patrimoni artístic català a la història general de l'art* (1999)
- [8] M. Àngels Anglada i d'Abadal. *Sessió en memòria* (1999)
- [9] Eulàlia DURAN, *Agustí Duran i Sanpere. Semblança biogràfica* (2000)
- [10] Francesc FONTBONA, *Joaquim Folch i Torres. Semblança biogràfica* (2000)
- [11] Jordi SALES, *Jaume Serra i Hünter. Semblança biogràfica* (2000)
- [12] Carles MIRALLES i ANSCARI M. MUNDÓ, *Lluís Nicolau d'Olwer. Semblança biogràfica* (2000)
- [13] Josep M. FONT, *Guillem M. de Brocà. Semblança biogràfica* (2000)
- [14] Oriol de BOLÒS, *Pius Font i Quer. Semblança biogràfica* (2000)
- [15] Antoni ROCA, *Esteve Terradas i Illa. Semblança biogràfica* (2000)
- [16] Joan VENY, *Antoni M. Alcover i Sureda. Semblança biogràfica* (2000)
- [17] Pere LLUÍS FONT, *Joaquim Carreras i Artau. Semblança biogràfica* (2000)
- [18] *Enric Casassas i Simó. Sessió en memòria* (2000)
- [19] David SERRAT, *Lluís Solé i Sabarís. Semblança biogràfica* (2000)
- [20] *Ramon Aramon i Serra. Sessió en memòria* (2001)
- [21] Antoni SERRA i RAMONEDA, *Joan Sardà i Dexeus. Semblança biogràfica* (2001)
- [22] Aina MOLL, *Francesc de Borja Moll. Semblança biogràfica* (2001)
- [23] *Josep Roca-Pons. Sessió en memòria* (2001)
- [24] Josep ENRIC LLEBOT, *Eduard Fontserè i Riba. Semblança biogràfica* (2002)
- [25] Carles MIRALLES, *Lluís Segalà i Estalella. Semblança biogràfica* (2002)
- [26] Albert BALCELLS, *Ramon d'Àl·ds-Moner i de Dou. Semblança biogràfica* (2003)
- [27] Jaume CABRÉ, *L'ocellot sinistre. Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà* (2003)
- [28] Pere LLUÍS FONT, *Eusebi Colomer i Pous. Semblança biogràfica* (2003)
- [29] Ricard GUERRERO, *Josep Alsina i Bofill, amor a la professió, amor a la llengua, amor al país. Semblança biogràfica de Josep Alsina i Bofill* (2003)
- [30] M. Teresa FERRER, *Joaquim Miret i Sans. Semblança biogràfica* (2003)
- [31] Josep M. MAS i SOLENCH, *Ferran Valls i Taberner. Semblança biogràfica* (2004)
- [32] Oriol CASASSAS, *Josep Trueta i Raspall, el símbol. Semblança biogràfica de Josep Trueta i Raspall* (2004)
- [33] Salvador REGUANT, *Josep Ramon Bataller i Calatayud. Semblança biogràfica* (2004)
- [34] *Marià Villangómez. Sessió en memòria* (2004)
- [35] Carles A. GASÒLIBA, *Ramon Trias i Fargas. Semblança biogràfica* (2004)
- [36] *Homenatge a Joaquim Ruyra en el centenari de 'Marines i boscatges' (1903-2003)* (2005)
- [37] Manuel CASTELLET, *Josep Teixidor i Batlle. Semblança biogràfica* (2005)

- [38] Carles MIRALLES, «Un xic exòtic i desorientat». *Semblança de Joan Maragall l'últim any de la seva vida* (2005; 1a reimpr., 2011)
- [39] Ramon Margalef. *Sessió en memòria* (2005)
- [40] Eva SERRA, *Ferran de Sagarra i de Siscar. Semblança biogràfica* (2005)
- [41] Josep MASSOT, *Jordi Rubió i Balaguer. Semblança biogràfica* (2005)
- [42] Joan VILÀ-VALENTÍ, *Pau Vila i Dinarès. Semblança biogràfica* (2006)
- [43] Joan SOLÀ, *Pompeu Fabra i Poch. Semblança biogràfica* (2006; 1a reimpr., 2011)
- [44] Albert BALCELLS, *Francesc Martorell i Trabal. Semblança biogràfica* (2006)
- [45] Jacint CORBELLA, *Antoni Esteve i Subirana. Semblança biogràfica* (2006)
- [46] Oriol CASASSAS, *Leandre Cervera i Astor. Semblança biogràfica* (2007)
- [47] Josep VALLVERDÚ, *Josep Carner i Puig-Oriol. Semblança biogràfica* (2008; 1a reimpr., 2011)
- 48 Albert BALCELLS, *Antoni Rubió i Lluch, historiador i primer president de l'Institut d'Estudis Catalans* (2008)
- 49 *Oriol de Bolòs i Capdevila. Sessió en memòria* (2009)
- 50 Joaquim MOLAS, *Miquel dels Sants Oliver i Tolrà. Semblança biogràfica* (2009)
- 51 Josep M. CAMARASA, *Josep M. Bofill i Pichot. Semblança biogràfica* (2009)
- 52 *Jordi Sarsanedas. Sessió en memòria* (2010)
- 53 *Rafael Caria. Sessió en memòria* (2010)
- 54 *Joan Bastardas. Sessió en memòria* (2011)
- 55 *Josep M. de Casacuberta i Roger. Sessió en memòria* (2012)
- 56 Josep MASSOT I MUNTANER, *Frederic Clascar i Sanou. Semblança biogràfica* (2012)
- 57 Albert BALCELLS, *Pere Coromines. Semblança biogràfica* (2013)